

# Spółgłoski przedniojęzykowe

Autor: Halina Karaś

Spółgłoski przedniojęzykowe (zębowe s, z, c, dz, n, t, d, ł; dźwiękowe cz, dż, sz, ż, r, l). Najważniejsza różnica między dialektami a językiem ogólnym dotyczy spółgłosek s, z, c, dz, sz, ż, cz, dż i spółgłosek środkowojęzykowych ś, ź, ć, dź, które uległy redukcji do dwóch szeregów. W Polsce południowej i wschodniej sz, ż, cz, dż przeszły w s, z, c, dz (zob. Mazurzenie), w gwarach: jabłonkowskiej, warmińskich i malborsko-lubawskich, spółgłoski dźwiękowe i palatalne spłynęły w szereg pośredni sz&rsquo;;, ż&rsquo;;, cz&rsquo;;, dż&rsquo;; (zob. Jabłonkowanie, Sziakanie), w kaszubszczyźnie ś, ź, ć, dź &rarr; s, z, c, dz. Zjawisko przedłużonej wymowy i w rezultacie podwajanie spółgłosek s, ś w niektórych wyrazach: blosso, z lassa, wiśsi, wiessak, także z rozpodobnieniem: blosco, z lasca, rzadziej miesso, rossa, kossa, występuje w środkowo-północnej części dialektu małopolskiego (zob. Podwojone s, ś). O wymowie głoski oznaczonej rz, zob. Frykatywne rz. Stwardnienie l przed i: list, lipa (= lyst, lypa) odróżnia Mazowsze od reszty gwar Polski, które tak jak język ogólny mają miękkie l&rsquo;;: list, lipa (= l&rsquo;;ist, l&rsquo;;ipa). Miękkie l&rsquo;; w każdej pozycji: lias, lievy, klion występuje natomiast na pograniczu wschodnim. Zob. Spółgłoska l. W gwarach południowej Wielkopolski spółgłoski n, t, d po i, y ulegają zmiękczeniu: malinia, syjnia, żyjtio. Spółgłoska ń zamiast n w wynik palatalizacji pojawia się także w różnych formach w gwarach kresowych, np. z rania, pilniować, pachniący, zupełnia = z rana, pilnować, pachnący, zupełnie. Przedniojęzykowa artykulacja ł: głova, łokieć szybko zanika. Wymowa taka utrzymuje się na pograniczu wschodnim i południowym, na Podhalu, w północnej Małopolsce, w gwarach krajniackich, w różnych punktach Mazowsza. W większości dialektów ł przeszło w wargowe ł (tzw. u niezgłoskotwórcze), tak jak w języku ogólnym: płaski, woła, głova, siedział (zob. Wałczenie).